

Якія веды патрэбныя творцу сённа?

Алена Бохан

З 1953 года (з часу заснавання мастацкага факультэта) са сценаў Акадэміі выйшлі сотні творцаў, якія вызначаюць галоўныя кірункі айчыннага арту, прэзентуюць Беларусь на міжнародным узроўні, рыхтуюць наступныя пакаленні жывапісцаў, графікаў і скульптараў.

Пры стварэнні Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута (з 1991-га — Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў) у аснову навучальнага працэсу былі закладзены прынцыпы падрыхтоўкі творцаў, выпрацаваныя Акадэміяй мастацтваў СССР. Менавіта там, у аддзеле мастацкай адукацыі, распрацоўваліся вучэбныя планы для ўсіх спецыяльнасцей. Пры Міністэрстве культуры СССР дзейнічаў Усесаюзны метадычны кабінет па вучэбных установах мастацтваў і культуры, які гарантаваў цэнтралізаванае кіраванне метадычным забеспячэннем творчых ВНУ краіны.

Ля вытокаў дзейнасці мастацкага факультэта стаялі вядомыя асобы: Віталь Цвірка, Валяцін Волкаў, Андрэй Бембель, Павел Любамудраў, якія набывалі майстэрства ў Пецярбургскай акадэміі мастацтваў і Маскоўскім дзяржаўным мастацкім інстытуце імя Васіля Сурыкава. Асновай навучальнага працэсу стала паслядоўная сістэма, што складалася з засваення агульнаадукацыйных, агульнапрафесійных і спецыяльных дысцыплін.

На працягу другой паловы XX стагоддзя змест падрыхтоўкі мастакоў даволі істотна трансфармаваўся. Нязменнымі заставаліся толькі такія курсы, як «Малюнак», «Жывапіс», «Скульптура», «Пласцічная анатомія», «Перспектыва». Больш таго, колькасць гадзін для дысцыплін спецыялізацыі на мастацкім факультэце павялічылася амаль у два разы.

Самыя істотныя змены адбыліся на пачатку 1990-х і пасля 2000-га. З 1988 года прадугледжвалася, што чвэрць курсаў спецыялізацыі ў вучэбных планах вызначаецца ўстановамі вышэйшай адукацыі з улікам асаблівасцей кожнай рэспублікі. У 1992-м праграмы назбавіліся прадметаў кшталту «Навуковы камунізм», «Асновы марксісцка-ленінскай этыкі», замест іх студэнты займелі магчымасць знаёміцца з «Гісторыяй матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі», «Гісторыяй рэлігій», «Беларускай літаратурай».

З 1997 года ў Беларусі распачалася праца над адукацыйнымі стандартамі першага пакалення. Гэта было выклікана шэрагам знешніх і ўнутраных фактараў, у прыватнасці — патрэбай забяспечыць якасць навучання ва ўмовах глабалізацыі, масавізацыі і мабільнасці студэнтаў. Стандарты з абазначаным наборам кампетэнцый, якія павінен атрымаць выпускнік, сталі гарантыяй для «спажывца», але новая парадыгма развіцця адукацыйнай сістэмы абумовіла ўніфікацыю блока сацыяльна-гуманітарных дысцыплін для ўсіх устаноў. У 2006 годзе ён дасягнуў у Акадэміі свайго максімальнага аб'ёму — больш за чвэрць ад усяго, што вывучалася студэнтамі. Мэтазгоднасць выкладання будучым мастакам некаторых курсаў гэтага блока можна паставіць пад сумненне. Напрыклад, яны павінны былі засвоіць дысцыпліны «Ахова працы і тэхніка бяспекі», «Абарона насельніцтва і аб'ектаў ад надзвычайных сітуацый. Радзья-

цыйная бяспека», «Асновы энергазберажэння», «Асновы экалогіі». Натуральна, такая сітуацыя не задавальняла ні педагогаў, ні студэнтаў.

Адукацыйныя нормы абнаўляюцца раз на пяць гадоў. Чарговыя перамены наступілі ў 2013 годзе, калі ў Беларусі адбыўся пераход на стандарты новага, ужо трэцяга пакалення і адпаведныя планы, паводле якіх студэнты вучацца і сённа. Адным з моцных бакоў гэтых планаў з'яўляецца тое, што асноўны аб'ём складаюць агульнаспецыяльныя дысцыпліны і дысцыпліны спецыялізацыі. Даволі значны адсотак прадметаў мае права ўводзіць сама Акадэмія. Так, у цыкле для студэнтаў-жывапісцаў з'явіліся «Спецыяльны курс кампазіцыі», «Камп'ютарная графіка» і шмат іншых курсаў розных напрамкаў. Тыя з іх, што паграбуюць адмысловыя ведаў, напрыклад «Фізіка-хімічныя метады даследавання твораў», «Асновы археалогіі», чытаюць запрошаныя лектары з адпаведных навуковых устаноў і музеяў. Новыя планы для студэнтаў мастацкага факультэта прадугледжваюць два вялікія курсы: «Гісторыя замежнага выяўленчага мастацтва» і «Гісторыя выяўленчага мастацтва Беларусі», якія выкладаюцца на працягу васьмі семестраў. Як і ў папярэдніх праграмах, дысцыпліны ахопліваюць гісторыю мастацтва ад першабытнасці да пачатку XXI стагоддзя. З 2015-га для студэнтаў мастацкага факультэта і для факультэта дызайну і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва дадаткова быў уведзены курс «Сучасныя мастацкія практыкі», які дапамагае арыентавацца ў найноўшых тэндэнцыях, папоўніць у айчыннай і сусветнай культурных прасторах. Паказальна, што выкладаюць гэтыя прадмет спецыялісты, актыўна задзейнічаныя ў сучасным арт-працэсе: рэктар Акадэміі, мастак, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Міхаіл Баразна і куратар шматлікіх міжнародных праектаў, кандыдат мастацтвазнаўства Кацярына Кёнігсберг.

На жаль, рэгламентаваны блок сацыяльна-гуманітарных дысцыплін не дазваляе выкладаць у дастатковым аб'ёме замежныя мовы, веданне якіх, несумнежна, спрыяе самарэалізацыі сучаснага мастака. Пашырыць праграму ўдалося толькі для студэнтаў-мастацтвазнаўцаў шляхам увядзення курса «Замежная мова (прафесійная лексіка)».

Нельга сцвярджаць, што сітуацыя са зместам мастацкай адукацыі беспраблемная. Акадэмія паранейшаму застаецца адзінай вышэйшай навучальнай установай для прафесійных мастакоў. У гэтых умовах, з аднаго боку, неабходна вырашаць праблему захавання культурнай спадчыны, бо нацыянальную мастацкую школу, створаную ў Акадэміі на працягу XX стагоддзя, трэба разглядаць менавіта ў такім аспекце. З другога — не падлягае сумненню неабходнасць сучасных падыходаў да падрыхтоўкі спецыялістаў, якія ў далейшым будуць фармаваць культурную прастору нашай краіны.

Адным з самых важных было і застаецца пытанне нацыянальнай ідэнтычнасці: толькі дасканалае веданне гісторыі развіцця і сусветнага, і айчыннага мастацтва гарантуе стадае ўспрыманне аўтарам сучасных працэсаў, не паставіць яго ў сітуацыю «вынаходніцтва ровара» і стварэння моцных рэчаў другога парадку. Сучаснае мастацтва трэба разглядаць як этап, што працягвае тысячагадовую гісторыю мастацкай творчасці, таму вывучаць выключна кантэмпарары арт, а тым больш брацца за найноўшыя візуальныя практыкі без грунтоўных ведаў па гісторыі мастацтва прыямсі наіўна. Сучаснае мастацкае мысленне не можа не абаярацца на гістарычны кантэкст і на папярэднія ўзоры.

Чалавек, які хоча прысвяціць сябе візуальным практыкам, павінен мець магчымасць вывучаць адпаведныя законы візуальнага ўспрымання. Прафесіяналы ведаюць, што шматгадзінныя штудыі скіраваны не столькі на аўтаматызм рукі і «выхаванне» вока, колькі на выпрацоўванне ў мастака своеасаблівага мыслення.

Зрэшты, калі зыходзіць з пазіцыі, што кожны мае права на мастацкае выказванне, то трэба прызнаць: навучаць, *што* казаць — не мае ніякага сэнсу. Магчыма толькі навучыць, як зрабіць гэтае выказванне пластычнымі сродкамі.

Натуральна, даследаванне найноўшых мастацкіх з'яў абавязковае, але наўрад ці мэтазгодна ажыццяўляць яго адно праз лекцыйныя заняткі. Нашмат больш прадуктыўна засвойваць новыя ідэі падчас дыскусій і майстар-класаў, якія рэгулярна праводзяцца ў Акадэміі з удзелам вядомых спецыялістаў у галіне мастацтва. Сярод іх прэзідэнт Берлінскай акадэміі мастацтваў Клаўс Штэк, рэктар Вышэйшай школы выяўленчых мастацтваў Дрэздэна, знакаміты куратар Маціяс Флюге, куратар галерэі «Berlin» Анн-Крысцін Бертран, дырэктар Приволжскага філіяла Дзяржаўнага музея сучаснага мастацтва Ганна Ёр, многія выкладчыкі замежных навучальных устаноў — партнёраў Акадэміі.

У сучасных студэнтаў існуе шмат магчымасцей аб'ектыўна ацаніць стаі развіцця айчынскага мастацтва і міжнародныя тэндэнцыі. Апошнім часам кантакты Акадэміі з замежнымі калегамі значна пашырыліся. Сёння лепшыя студэнты рэгулярна адпраўляюцца па абмене на стажыроўкі ў Польшчу, Аўстрыю, Расію. Побач з беларусамі ў Акадэміі стала навучаюцца маладыя людзі з ЗША, Даніі, Расіі, Кітая. Ужо традыцыйна студэнты мастацкага факультэта прывозяць медалі за перамогу ў намінацыі «Выяўленчае мастацтва» з міжнародных Дэльфійскіх гульніў. За апошнія тры гады Акадэміяй было арганізавана больш за дзесяць міжнародных выстаў з удзелам студэнтаў у галерэях Літвы, Аўстрыі, Харватыі, Венгрыі, Германіі. У гэтым плане паказальны праект, які Акадэмія ажыццяўляе з Вышэйшай школай выяўленчых мастацтваў Дрэздэна. Беларускія і нямецкія студэнты разам працуюць над выставай «На шляху. У пошуках алфавіту»; яе публіка ўбачыць і ў Германіі, і ў Беларусі ў лістападзе 2015 года. На мастацкім факультэце найбольш актыўнай цікавасцю да арганізацыі

творчага працэсу вызначаюцца студэнты, якія навучаюцца спецыяльнасці «Мастацтвазнаўства». Менавіта яны маюць магчымасць не толькі ў вялікім аб'ёме засвойваць курс гісторыі мастацтва, але і вывучаць дысцыпліны «Мастацкая крытыка» і «Асновы работы куратара», спецкурс «Метадыка падрыхтоўкі міжнародных выставачных праектаў сучаснага мастацтва». А вытворчая практыка, якая прадугледжвае стварэнне выстаў, дазваляе рэалізаваць любыя ідэі. Сярод цікавых студэнцкіх праектаў апошніх гадоў можна прыгадаць спробу спалучыць візуальныя і альфакторныя адчуванні ў выставах «Сад», «Дыярыюшы», які атрымаў нечаканы працяг у рэспубліканскім друку, міжнародныя выставачныя праекты «Паслання» і «Іорад|Urbs». Па ініцыятыве студэнтаў кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў у Акадэміі створаны Студэнцкі цэнтр сучаснага мастацтва «Alla prima»; ён мае свой сайт — пляцоўку для выказвання маладых мастакоў і мастацтвазнаўцаў.

Неабходна зазначыць і тое, што ў Беларусі не хапае асяродкаў даследавання і вывучэння найноўшага мастацкага працэсу. Улічваючы спецыфіку сучаснай творчасці, было б мэтазгодным пераняць звыклы для еўрапейскіх дзяржаў вопыт вывучэння мастацкіх практык на адпаведных універсітэцкіх кафедрах, якія займаюцца гуманітарнымі даследаваннямі. На сённяшні дзень кафедры, дзе выкладаюцца тэорыя і гісторыя мастацтваў, існуюць не толькі ў БДАМ, але і ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, Універсітэце культуры і мастацтваў, Педагагічным універсітэце імя Максіма Танка і іншых установах. Аднак сярод даследчыкаў-мастацтвазнаўцаў, што абіраюць тэмай сваёй дысертацыі найноўшы арт, пераважаюць менавіта выпускнікі Акадэміі.

Абсалютна розныя творцы з'яўляюцца студэнтамі Акадэміі, яны часта кардынальна разыходзяцца ў поглядах, але менавіта прафесійныя навыкі робяць гэтых аўтараў канкурэнтаздольнымі ў сферы сучаснага мастацтва.

З поўнай упэўненасцю можна сказаць, што мастак, які выходзіць са сцен Акадэміі, вольны ў выкарыстанні любых пластычных сродкаў для рэалізацыі ўласных ідэй. А гэта ўжо нямала.

Валянціна Сідарава. Святло ў майстэрні. Лічбавы друк. 2014.